

CULTURA ÎNVĂȚĂRII CADRELOR DIDACTICE ÎN CONTEXTUL PROFESIONALIZĂRII PEDAGOGICE¹

CZU: 378.091

DOI: 10.46727/c.17-11-2023.p156-162

Aliona AFANAS,

doctor habilitat, conferențiar universitar,
Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic
al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
ORCID ID: 0000-0001-6369-0940

Rezumat: *Articolul prezintă cultura învățării pe tot parcursul vieții a cadrelor didactice prin politicile educaționale și a viziunilor diferiților autori în literatura de specialitate. Fundamentarea epistemologică a Teoriei profesionalizării cadrelor didactice are la bază dezvoltarea cognitivă a cadrelor didactice, reprezentând o sinteză a interacțiunilor între cogniție, metacogniție și cogniție socială, între gândire, inteligență și celelalte procese inițiale cognitive complexe. Cadrul metodologic al profesionalizării pedagogice a cadrelor didactice conține instrumentele metodologice, mecanismele și căile de profesionalizare ale cadrelor didactice în contextul noilor realități sociale.*

Cuvinte-cheie: *cultura învățării, învățare pe tot parcursul vieții, teoria profesionalizării cadrelor didactice, paradigma de profesionalizare, documente de politici educaționale, cadrul metodologic, metacogniția.*

Abstract: *The article presents the culture of lifelong learning of teachers through educational policies and the views of various authors in the literature. The epistemological foundation of the teaching staff professionalization theory is based on the cognitive development of teachers, representing a synthesis of interactions between cognition, metacognition and social cognition, between thinking, intelligence and other complex cognitive initial processes. The methodological framework of pedagogical professionalization of teachers contains the methodological tools, mechanisms and ways of professionalization of teachers in the context of new social realities.*

Keywords: *learning culture, lifelong learning, Theory of the professionalization of the teaching staff, The professionalization paradigm, educational policy documents, methodological framework, metacognition.*

Introducere. La nivel internațional se recunoaște din ce în ce mai mult învățarea pe tot parcursul vieții ca esențială, la toate vârstele, pentru a face față provocărilor societale. Învățarea pe tot parcursul vieții promovează competența tuturor persoanelor de a-și gestiona schimbarea și de a-și construi viitorul în activitatea profesională și personală, răspuns la amenințările și oportunitățile legate de schimbările demografice, criza climatică, evoluția rapidă a tehnologiei, mai nou, pandemia COVID-19 etc. Pe scurt, învățarea pe tot parcursul

¹ *Articolul a fost elaborat în cadrul proiectului „Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în contextul provocărilor societale. Cîfrul: 20.80009.0807.45”*

vieții contribuie semnificativ la dezvoltarea durabilă la scară globală, națională și locală [1].

Politicile educaționale la nivel național și internațional acordă un loc prioritar formării profesionale continue a cadrelor didactice, stipulate în documentele strategice ale procesului de învățare pe termen mediu și lung.

Metodologia cercetării. În articol sunt utilizate următoarele metode de cercetare: *demersul analitic* a permis analiza epistemologică a teoriei profesionalizării cadrelor didactice, a sistemului de competențe profesionale ale cadrelor didactice la nivel internațional și național; *demersul sintetic* a permis reflectarea privind cultura învățării cadrelor didactice din perspectiva documentelor de politici educaționale și a viziunilor cercetătorilor în literatura de specialitate; *recursul la istorie* a permis prezentarea evoluției istorice a teoriei profesionalizării cadrelor didactice.

Rezultate și discuții. În acest context, noțiunea de cultură a învățării cadrelor didactice pe tot parcursul vieții reprezintă o diversitate de componente: soliditate socială rezistentă, finanțare suficientă și mobilizarea resurselor, valoarea colectivă a educației și a învățării pe tot parcursul vieții, tehnologie accesibilă și judicios utilizată, utilizarea critică a mediilor sociale, politica educației incluzive, multiplicarea spațiilor de învățare. Astfel, acțiunile stabilite ar viza diversificarea ofertei de învățare, dezvoltarea unui cadru de competențe pentru învățarea pe tot parcursul vieții, integrarea mecanismelor de recunoaștere, validare și acreditare, care contribuie la realizarea caracterului holistic, sistemic al învățării pe tot parcursul vieții.

Conform **Strategiei Naționale de Dezvoltare Moldova 2030**, este **obiectivul 3. Garantarea educației relevante și de calitate pentru toți pe întreg parcursul vieții**, sunt propuse următoarele priorități [11]:

Impulsionarea reformei privind implementarea conceptului de educație continuă și învățare pe parcursul vieții în corespundere cu cerințele pieței forței de muncă. Asigurarea profesionalizării/reprofesionalizării periodice a populației în vârstă aptă de muncă pentru asigurarea competitivității acestora pe piața forței de muncă; modernizarea sistemului de formare inițiată și continuă a cadrelor didactice, dar și prin crearea condițiilor de muncă corespunzătoare pentru valorificarea vocației de pedagog și pentru utilizarea timpului profesional și personal în mod rațional. În același context, în **Strategia Educația 2030** sunt trasate *direcții prioritare de acțiune: (3) Creșterea atractivității și a prestigiului profesiei de cadru didactic prin revalorizarea acesteia din punct de vedere social și financiar și extinderea programelor de inserție și sprijin profesional pe parcursul carierei; (4) Restructurarea sistemului și reconceptualizarea formării profesionale continue a cadrelor didactice (obiectivul 3)* prin promovarea cercetării transdisciplinare și a colaborării intersectoriale pentru învățarea pe tot parcursul vieții pe termen scurt și mediu), crearea unei platforme de dialog transdisciplinar, mobilizarea cercetării transdisciplinare, pe de o

parte, și transformarea școlilor și universităților în instituții de învățare pe tot parcursul vieții (pe termen scurt și lung), reproiectarea curricula, transformarea pedagogiei, deschidere către comunitate, pe de altă parte [10].

Astfel competența de a învăța să înveți devine o competență de bază atât pentru cariera profesională și pentru a-și crea propria biografie de a învăța. Astfel proiectarea tuturor etapelor în procesul de învățare axat pe cel ce învață constituie o schimbare crucială pentru a gândi și a planifica fundamental educația conform cerințelor sociale Deci formabilii devin actori în loc să rămână beneficiari pasivi ai cunoștințelor impuse [1]. Formabilii validează și acreditează cunoștințele obținute în diferite contexte [1, p. 14]. La nivel mondial există un ecosistem de învățare creat colectiv pentru a inspira și autonomiza formabilii datorită unei multitudini de oferte de învățare [1, p. 14]. Cercetarea în neuroștiință a permis de a proiecta strategii pentru a răspunde diversității cognitive și emoționale pentru persoanele de orice vârstă.

Ca răspuns este necesar de a construi rețele cognitive, ca rezultat al învățării, prin corelarea componentelor mentale de tip operațional: (re)organizarea, sub forma structurilor, a schemelor psihologice necesare înțelegerii și realizării interacțiunilor cu mediul extern; adaptarea, ca proces de ajustare și modificare a conduitei prin acomodare și asimilare la noi medii școlare; căutarea armoniei la nivelul co-evoluției între schemele de organizare, asimilare și acomodare eficiente, specifice proceselor cognitive, și nevoia de relație ecologică eficientă subiect-mediul [6, p. 90].

În literatura de specialitate, avem *teoriile de tip stimul – reacție*: teoria învățării prin condiționare (condiționarea instrumentală a lui Thorndike), condiționarea clasică a lui Pavlov, teoria învățării prin asociație (condiționare prin contiguitate), teoriile probabiliste (condiționarea operantă a lui Skinner), teoria sistemică a comportamentului, teoria orientării învățării (a lui Tolman), teoria Gestalt-ului, psihodinamica lui Freud, funcționalismul, teoria matematică a învățării.

Teoriile cognitive: teoria operațională a învățării (P. I. Galperin), teoria psihogenezei cunoștințelor și operațiilor intelectuale (J. Piaget), teoria genetic-cognitivă și structurală (J. S. Bruner), teoria învățării cumulativ-ierarhice (R. Gagné), teoria organizatorilor cognitivi și anticipativi de progres (D. P. Ausbel), teoria holodinamică a învățării.

Astfel, analiza teoriilor enunțate au fundamentat epistemologic ***Teoria profesionalizării cadrelor didactice***, care are la bază dezvoltarea cognitivă a cadrelor didactice, reprezentând o sinteză a interacțiunilor între cogniție, metacogniție și cogniție socială, între gândire, inteligență și celelalte procese inițiale cognitive complexe (percepție, reprezentare, memorie, imaginație). Profesionalizarea cadrelor didactice reprezintă una din dimensiunile esențiale ale dezvoltării profesionale și personale ale cadrelor didactice, asigurând funcționalitatea fundamentelor epistemologice ale FPC [2, pp. 313-320]. Opiniile

autorilor cu privire la *profesionalizarea cadrelor didactice* se axează pe conceptul de competențe profesionale, cogniție și metacogniție, asigurând continuitatea formării profesionale inițiale și continue. Profesionalizarea didactică reprezintă raportarea la standarde instituționale, curriculare, instrucționale, de evaluare și certificare a competențelor profesionale ale cadrelor didactice. Conceptele de paradigmă și profesionalism fundamentează traseul de profesionalizare a cadrelor didactice. *Paradigma* reprezintă schimbarea în procesul de profesionalizare pedagogică și este datorată acumulărilor științifice, teoretice și practice și apare ca o nouă modalitate de identificare a unui echilibru într-o problemă critică și generează o nouă viziune asupra realității existente, un nou model de abordare și interpretare a realității educaționale. *Profesionalismului* este, mai degrabă, o obligație și nu o opțiune, și ține de modul în care practicianul își face meseria [2, pp. 313-320].

În această ordine de idei, *constructivismul*, care recunoaște rolul activ, creator al gândirii în procesul de cunoaștere, reprezintă una din cele trei mari paradigme ale învățării alături de *behaviorism* (psihologie comportamentală) și *cognitivism* (psihologie cognitivă).

Principalele tipuri de învățare: învățarea prin imitare, învățarea conceptuală, învățarea pe de rost, învățarea prin rezolvarea de probleme, învățarea pasivă, învățarea activă, învățarea senzorială, învățarea algoritmică, învățarea prin activitate practică, învățarea euristică, învățarea prin exersare, învățarea prin receptare, învățarea prin descoperire [9]. În Republica Moldova a fost analizat și valorificat conceptul de *învățare pragmatică*, centrată pe rezolvarea de probleme. N. Petrovski prezintă componentele **învățării pragmatice prin cadrul referențial** de valorizare a **învățării pragmatice, unde sunt corelate pragmatica, cadru de referință, produsul, structurarea tehnologică și procesul cunoașterii active** [8, p. 86 - 87].

În contextul analizei paradigmelor, teoriilor și modelelor privind fundamentarea științifică a *Teoriei profesionalizării cadrelor didactice*, menționăm două aspecte: motivația pentru învățare și metacogniția.

Motivația pentru învățare reprezintă menținerea formabilului direcționat spre un scop, care determină comportamentul individual al fiecărei persoane [5].

Metacogniția are un rol esențial prin ghidarea formabilului în prelucrarea cognitivă a informației, prin dezvoltarea capacităților de autoreglare a învățării. Cogniția socială se identifică procesual și temporal cu perioada de intrare și situare a persoanei în socialul apropiat, în și prin care persoana învață lucruri despre sine, despre ceilalți, despre mediul proximal și din care învață, devenind un subiect cu un statut recunoscut și valorizat [6, p. 92].

Modelele teoretice privind *Teoria profesionalizării cadrelor didactice* sunt: *modelele generate de teoriile psihologice ale învățării, modelele centrate pe persoană, modelele centrate pe dimensiunea socială*.

Procesul de profesionalizare a cadrelor didactice are un caracter continuu și se desfășoară în baza unui sistem de *principii acțional-strategice*, care reprezintă o altă componentă a ***Teoriei profesionalizării cadrelor didactice***, revigorând politica de profesionalizare a cadrelor didactice, atât la nivel național, cât și în plan academic și stau la baza elaborării modelelor acționale de formare profesională continuă: continuitatea între FPI și FPC a cadrelor didactice; corelarea unui plan de dezvoltare profesională cu referențialul competențelor profesionale ale cadrelor didactice; clarificarea priorităților ofertei de formare în conformitate cu nevoile cadrelor didactice; adaptarea ofertei de formare la nevoile de formare personale, instituționale și sociale; completarea și consolidarea rezervei de formatori; dezvoltarea resurselor de învățare la distanță; evaluarea eficienței FPC în conformitate cu politicile educaționale implementate în sistemul educațional.

Învățarea la adult, comparativ cu învățarea la copil, are un specific aparte, determinat de o serie de *variabile majore*, care reprezintă o altă componentă, și anume [Apud 7, p. 129]:

- *contextul* (face învățarea să devină imperioasă), influențat de existența cotidiană și de cadrul sociocultural, dar și de mediul în care aceasta decurge;

- *caracteristicile fizice și psihologice ale cadrelor didactice*, cu nevoile sale specifice;

- *procesul efectiv de învățare*, modelat atât de variabilele cognitive (inteligentă, memorieș. a.), cât, mai ales, de cele non – cognitive (ritmul de învățare, semnificația strâns legată de situațiile de viață cu care se confruntă adultul, teama de eșec sau motivația sa de a se angaja în procesul de învățare) [Apud 7, p. 129].

Autorul G. Cristea analizează metaformarea ca proces de pregătire pedagogică a profesorilor de toate specialitățile, beneficiază, în ultimele decenii, în arealul românesc, de un dublu cadru unitar: instituțional și curricular [4], realizat prin deiferite formări la nivel de licență, master, care reprezintă patru module de sinteză, detaliate prin discipline obligatorii necesare procesului de profesionalizare pedagogică a cadrelor didactice [4, p. 298-304]. În contextul schimbărilor și provocărilor societale (globalizare, internaționalizare, mobilitate profesională, profesionalizare a carierei didactice etc.) este necesară revizuirea și reconceptualizarea FPC a cadrelor didactice. În Republica Moldova nu există un cadru de referință al profesionalizării pedagogice a cadrelor didactice, care să reglementeze procesul de formare profesională continuă. Astfel, considerăm oportună elaborarea ***Cadrului metodologic al profesionalizării pedagogice a cadrelor didactice***, care ar conține instrumente metodologice, mecanisme și căi de profesionalizare ale cadrelor didactice în contextul noilor realități sociale, axate pe documente normative și de politici educaționale aprobate.

Specificul *Cadrului metodologic al profesionalizării pedagogice a cadrelor didactice* constă în implicarea cadrului didactic într-un mod din ce în ce mai riguros, eficient, conștiincios și serios în a-și exersa profesia de profesor în procesul activității profesionale. Cadrul metodologic propus vizează o avansare treptată în carieră a cadrului didactic, elaborat în baza teoriilor și modelelor constructiviste, principiilor și funcțiilor, categoriilor de competențe, prin implementarea mai multor instrumente metodologice cu privire la învățarea cadrelor didactice. Profesionalizarea pedagogică orientează cadrul didactic să-și aplice cunoștințele și să-și dezvolte competențele profesionale în cadrul formărilor realizate, axate pe modelul constructivist al formării profesionale continue.

Cercetătorii oferă mai multe legități generale, specifice anumitor domenii științifice. În contextul problematicii abordate, am analizat și ne raliem opiniei lui I. Neacșu privind procesul de învățare [6], dar adaptate profesionalizării pedagogice a cadrelor didactice. Astfel, *Paradigma de profesionalizare a cadrelor didactice* este fundamentată științific pe următoarele legități specifice FPC: *legea motivației cadrelor didactice; legea conexiunii inverse și legea transferului inovațional la clasa de elevi*, legități analizate în cercetarea privind teoria și praxiologia formării profesionale continue a cadrelor didactice [3].

Legea motivației cadrelor didactice generează o învățare continuă, stimulatorie pentru reușita și performanța cadrelor didactice. Motivația face ca cultura învățării să se producă și să se autosustină continuu pe tot parcursul activității profesionale a cadrului didactic [3, p. 139].

Legea conexiunii inverse este bazată pe feedback, pe efectul invers, valorile normative ale feedbackului, conform căreia profesionalizarea pedagogică se produce efectiv dacă formabilul are la o anumită perioadă de timp reprezentarea corectă că este axată pe nevoile individuale corelate cu nevoile instituționale și sociale [3, p. 139].

Legea transferului inovațional la clasa de elevi este bazată pe capacitatea cadrelor didactice de a folosi informația obținută în alte contexte decât cele asimilate, învățate. În așa fel, transferul inovațional poate fi *pozitiv* (produce efecte pozitive în clasa de elevi, sunt obținute rezultate reușite), *negativ* (anumite componente implementate de cadrele didactice nu dau rezultate reușite), *specific* (reprezintă rezultate obținute în contexte similare de învățare), *nonspecific* (este cazul sarcinilor rezolvate creativ, nonstandard etc.) etc. [3, p. 139].

Concluzii. Cultura învățării cadrelor didactice în contextul profesionalizării pedagogice vizează identificarea unui sistem de competențe profesionale ale cadrelor didactice exersate pe tot parcursul vieții, care contribuie la dezvoltarea cognitivă și emoțională în activitatea profesională. Dezvoltarea competențelor profesionale ale cadrelor didactice se fundamentează pe documente de politici educaționale și pe cercetări transdisciplinare corelate la nivel de arii curriculare, teme cross-curriculare, situații didactice etc.

Bibliografie:

1. *Adopter une culture de l'apprentissage tout au long de la vie. Une contribution à l'initiative. Les futurs de l'éducation. Rapport d'une consultation transdisciplinaire d'experts.* Institut de l'UNESCO pour l'apprentissage tout au long de la vie. Education 2030, 2021. 57 p. ISBN 978-92-820-2144-6.
2. AFANAS A. Dimensiunile paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice. În: *Educația de calitate în contextul provocărilor societale.* Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională, 21 octombrie 2022. Chișinău: CEP UPS, pp. 313-320, ISBN 978-9975-46-638-7. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-291-297.pdf
3. AFANAS A. *Teoria și praxiologia formării profesionale a cadrelor didactice.* Teză de doctor habilitat în științe ale educației. UPSC „Ion Creangă”. Chișinău, 2022. https://upsc.md/wp-content/uploads/2022/10/AFANAS_Aliona_teza_2022_ANACEC.pdf
4. CRISTEA G. Profesionalizarea pedagogică a cadrelor didactice prin învățământul universitar. Importanța didacticii generale. În: *Educația de calitate în contextul provocărilor societale.* Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională, 21 octombrie 2022. Chișinău: CEP UPS, pp. 321-327, ISBN 978-9975-46-638-7.
5. NEACȘU I. *Motivație și învățare.* București: EDP, 1978, 234 p. ISBN 978-9975-4187-3-7.
6. NEACȘU I. *Neurodidactica învățării și psihologia cognitivă: ipoteze, conexiuni, mecanisme.* Iași: Polirom, 2019. 191 p. ISBN 978-973-46-7849-5.
7. PALOȘ R., SAVA S., UNGUREANU D. *Educația adulților: baze teoretice și repere practice.* Iași: Polirom. 2007, 344 p. ISBN 978-973-46-0673-3.
8. PETROVSCHI N. *Învățarea pragmatică a istoriei.* Chișinău: Print-Caro, 2012. 256 p. ISBN 978-9975-56-053-5.
9. POPA D. Strategii de stimulare a învățării autoreglate la elevii cu dificultăți de învățare. ISBN 978-973-595-792-6. <https://fliphtml5.com/dqqdy/kvfz/basic> (accesat la data de 24 iulie 2023).
10. STRATEGIA DE DEZVOLTARE „Educația 2030”. HG Nr. 114 din 07.03.2023. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136600&lang=ro
11. STRATEGIA NAȚIONALĂ DE DEZVOLTARE „Moldova Europeană” 2030. LEGE Nr. 315 din 17.11.2022. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro